

“Portfolio” กับเส้นทางการเข้ามหาวิทยาลัยของเด็กไทย

Portfolio เป็นรูปแบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยที่ช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้ผู้สมัครที่มีศักยภาพโดดเด่นและสอดคล้องกับความต้องการของสาขาวิชา อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความสำเร็จดังกล่าว ระบบ Portfolio กลับมีแนวโน้มคัดเลือกรุ่นที่มียุทธศาสตร์สูง มากกว่าคนที่มีศักยภาพอย่างแท้จริง และอาจซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยบางกลุ่ม

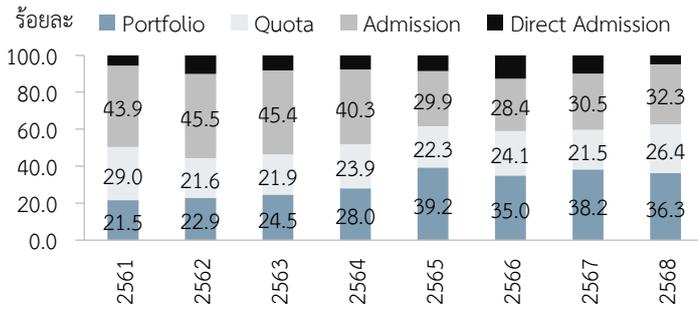
การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อที่พิจารณาเพียงคะแนนสอบหรือผลการเรียนอาจไม่สามารถสะท้อนศักยภาพ ความพร้อม และความเหมาะสมของผู้สมัครได้อย่างรอบด้าน ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยจำนวนมากทั่วโลกจึงเริ่มหันมาใช้แนวทางการคัดเลือกแบบองค์รวม (Holistic Admissions) ซึ่งเป็นกระบวนการประเมินที่อาศัยเกณฑ์ที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และสมรรถนะเชิงปฏิบัติ (Bastedo, 2026) โดยในปี 2566 วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริการ้อยละ 85 ได้ประกาศลดบทบาทหรือยกเลิกการใช้คะแนนสอบเป็นเงื่อนไขหลักในการรับสมัคร และหันมาให้ความสำคัญกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร เรียงความ และจดหมายรับรอง (FairTest, 2023) เพื่อประเมินผู้สมัครในมิติที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทย แนวคิดการคัดเลือกแบบองค์รวมได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ผ่านการรับสมัครในรอบ Portfolio ภายใต้ระบบการคัดเลือกกลางบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai University Central Admission System: TCAS)²³ ซึ่งพัฒนาโดยที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) (2568) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาการสมัครสอบหลายครั้ง ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้สมัคร และป้องกันการใช้สิทธิซ้ำซ้อนและการกีดกันโอกาสของผู้อื่น โดยปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 รอบ ได้แก่ (1) Portfolio เน้นการพิจารณาความสามารถพิเศษ กิจกรรม ผลงาน รางวัล หรือเกรดเฉลี่ย โดยไม่มีการสอบข้อเขียน (2) Quota เน้นพื้นที่เครือข่ายสถานศึกษา หรือความสามารถเฉพาะด้าน (3) Admission ใช้คะแนนสอบกลาง และ (4) Direct Admission เป็นรอบสุดท้ายสำหรับสถาบันที่ยังมีที่นั่งคงเหลือ

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ รอบ Portfolio ได้กลายเป็นช่องทางการรับสมัครหลักของมหาวิทยาลัยไทย โดยสัดส่วนการรับสมัครเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 21.5 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 36.3 ในปี 2568 (ชนกรวรพิทักษานนท์, 2564; ทปอ., ม.ป.ป.) ขณะที่รูปแบบการรับสมัครอื่นมีแนวโน้มลดลงทั้งหมด ยิ่งไปกว่านั้น บางคณะในมหาวิทยาลัยชั้นนำหลายแห่งใช้การคัดเลือกผ่าน Portfolio เป็นช่องทางหลักของการรับสมัคร และในบางกรณียังเปิดรับสมัครซ้ำหลายครั้งภายใต้รูปแบบดังกล่าว ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบการคัดเลือกที่อาจส่งผลกระทบต่อความเสมอภาคในการเข้าถึงการอุดมศึกษา

²³ TCAS เริ่มใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 โดยในช่วงปีการศึกษา 2561-2564 แบ่งการคัดเลือกออกเป็น 5 รอบ ได้แก่ รอบแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) รอบโควตา (Quota) รอบการรับกลางร่วมกัน 2 รอบ (Admission 1 และ Admission 2) และรอบรับตรงอิสระ (Direct Admission) และตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 ได้มีการควบรวมรอบ Admission ให้เหลือรอบเดียว

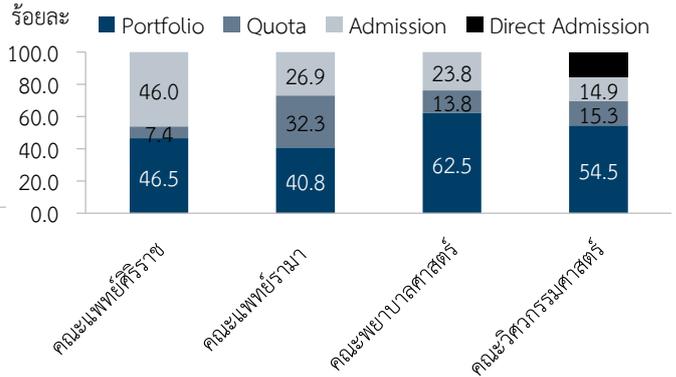
แผนภาพ 24 สัดส่วนที่แบ่งที่เปิดรับสมัคร จำแนกตามรูปแบบการรับสมัคร

หมายเหตุ : 1) ข้อมูลปี 2561 มาจาก วนกร วรพิทักษานนท์. (2564). ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย. และ 2) ข้อมูลปี 2562–2568 มาจากที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)

ที่มา : รวบรวมและประมวลผลโดย สศช.

แผนภาพ 25 ตัวอย่างสัดส่วนการรับสมัครในรูปแบบต่างๆ ของมหาวิทยาลัยมหิดล จำแนกตามคณะ ปีการศึกษา 2568

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล

การขยายบทบาทของการคัดเลือกผ่าน Portfolio เป็นการเปลี่ยนเงื่อนไขของความได้เปรียบในการเข้าสู่อุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ จากระบบที่แข่งขันกันบนมาตรฐานเดียว ไปสู่ระบบที่ให้คุณค่ากับความสามารถในการสะสมและนำเสนอกิจกรรม ประสบการณ์ และพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของผู้สมัครให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสถาบัน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ คำแนะนำที่เหมาะสม โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมที่สถาบันให้คุณค่าสูง ตลอดจนทักษะในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นผ่าน Portfolio ซึ่งล้วนพึ่งพาทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้การคัดเลือกผ่าน Portfolio มีแนวโน้มจะเอื้อประโยชน์แก่ผู้ที่มีต้นทุนสูงกว่า กระทบต่อความเป็นธรรมของระบบการคัดเลือกในภาพรวม ดังนี้

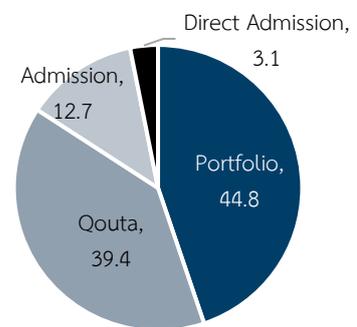
1. **เกณฑ์การยื่น Portfolio สูงขึ้นและเฉพาะตัวมากขึ้น** ในช่วงที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยแนวหน้าของประเทศ โดยเฉพาะในคณะแพทยศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ได้ปรับเกณฑ์การรับสมัครให้เข้มข้นและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น กำหนดให้ผู้สมัครต้องมีประสบการณ์จากโครงการหรือการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการ มีโครงงานวิจัยหรือผลงานในสาขาที่เกี่ยวข้อง และมีคะแนนสอบภาษาในระดับสูง เช่น IELTS ไม่น้อยกว่า 7.0 หรือ TOEFL (Internet-Based) ไม่น้อยกว่า 100 คะแนน การยกระดับเกณฑ์ดังกล่าวช่วยให้มหาวิทยาลัยคัดเลือกผู้สมัครที่มีความพร้อมมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ได้ผลักภาระไปที่ต้นทุนของผู้สมัคร ทั้งค่าใช้จ่าย เวลา และโอกาสในการสะสมผลงาน ผู้สมัครจากครัวเรือนหรือโรงเรียนที่มีทรัพยากรสูงย่อมได้เปรียบในการเตรียมตัว (จันทิมา ชัยยะศิริสุวรรณ, 2568) ในทางกลับกันผู้สมัครจากบริบทที่มีทรัพยากรจำกัดต้องแบ่งเวลาและพลังงานไปกับภาระอื่น เช่น การทำงานช่วยครอบครัว หรือการเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพเชิงโครงสร้างต่ำกว่า แม้ว่าผู้สมัครทั้งสองกลุ่มจะมีศักยภาพใกล้เคียงกัน แต่ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรทำให้บางกลุ่มไม่สามารถแสดงศักยภาพนั้นออกมาในรูปแบบที่ระบบการคัดเลือกมองเห็นได้อย่างเต็มที่

2. **การจัดเตรียม Portfolio ส่งเสริมการสะสมผลงานเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ** ภายใต้ระบบการคัดเลือกปัจจุบัน การจัดเตรียม Portfolio มีแนวโน้มจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอผลงานให้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนดและมีความหลากหลาย มากกว่าการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกหรือการพัฒนาความสนใจอย่างต่อเนื่องของผู้เรียน นักเรียนบางส่วนถูกผลักดันให้เร่งทำกิจกรรมภายในระยะเวลาจำกัด (ผู้จัดการออนไลน์, 2568) เช่น การทำโครงงานวิจัยร่วมกับอาจารย์มหาวิทยาลัยเพื่อให้มีชื่อในบทความวิชาการ ทั้งที่มีส่วนร่วมจำกัด การฝึกงานระยะสั้นในหน่วยงานที่มีชื่อเสียงโดยมุ่งหวังหนังสือรับรองมากกว่าการเรียนรู้จริง รวมถึงการเข้าค่ายโอลิมปิกวิชาการและการแข่งขันทางวิชาการจำนวนมากเพื่อสะสมเกียรติบัตร แนวโน้มดังกล่าวไม่เพียงบิดเบือนเป้าหมายของการเรียนรู้แต่ยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ เช่น ค่าเตรียมความพร้อมในการจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน หรือบริการรับจ้างทำโครงงาน ส่งผลให้ความสามารถในการลงทุนถูกแปลงเป็นความได้เปรียบในการคัดเลือก และยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา

3. โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่สอดคล้องกับเกณฑ์การคัดเลือกในรอบ Portfolio งานศึกษาของจันทิมา ชัยยะศิริ สุวรรณ และคณะ (2568) ชี้ว่า สถานศึกษาขนาดเล็กนอกจากจะได้รับการจัดสรรทรัพยากรน้อยแล้ว ยังขาดการสนับสนุนจากเครือข่ายผู้ปกครองและศิษย์เก่า ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยให้คุณค่าสูงในระบบ Portfolio ขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลมักเผชิญปัญหาการขาดแคลนครูและการโยกย้ายครูอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง และครูมีภาระงานสูงจนไม่สามารถดูแลหรือให้คำแนะนำเชิงลึกในการพัฒนาผลงานของนักเรียนได้อย่างเพียงพอ ในทางตรงกันข้าม โรงเรียนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์ และโรงเรียนในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) สามารถจัดกิจกรรมเสริมได้อย่างเป็นระบบ เช่น ค่าวิทยาศาสตร์ การเรียนรู้ผ่านงานวิจัย และการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการ ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีโอกาสสะสมผลงานที่สอดคล้องกับเกณฑ์การคัดเลือกโดยตรง ความแตกต่างดังกล่าวทำให้ศักยภาพของสถานศึกษาถูกถ่ายทอดไปเป็นความได้เปรียบของผู้เรียนในกระบวนการคัดเลือกผ่าน Portfolio

4. การสมัครรอบ Portfolio มีต้นทุนทางการเงินค่อนข้างสูงและอาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อเด็กจากครัวเรือนรายได้น้อย แม้ อว. จะยกเว้นค่าธรรมเนียมการสมัครสอบ TGAT และ TPAT ซึ่งใช้เป็นคะแนนประกอบการคัดเลือกในรอบ Quota, Admission และ Direct Admission รวมถึงสนับสนุนค่าธรรมเนียมการเลือกอันดับในรอบ Admission ไม่เกิน 600 บาทต่อคน แต่นักเรียนไทยจำนวนมากกลับเลือกสมัครเข้าศึกษาต่อในรอบ Portfolio ซึ่งมีค่าธรรมเนียมการสมัครและการสอบสัมภาษณ์ในระดับสูง โดยบางคณะมีค่าใช้จ่ายรวมประมาณ 3,000 บาท นอกจากนี้ ผู้สมัครยังต้องแบกรับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าสอบวัดระดับภาษาอังกฤษ ซึ่งอาจสูงเกือบ 8,000 บาทต่อครั้ง ค่าสมัครเข้าค่ายหรือกิจกรรมเสริมที่บางโครงการมีค่าใช้จ่ายสูงหลักหมื่น ตลอดจนค่าใช้จ่ายแฝง เช่น ค่าหอพัก ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียน

แผนภาพ 26 สัดส่วนการยื่นสมัคร TCAS ปี 2568 จำแนกตามรูปแบบการรับสมัคร (ร้อยละ)

ที่มา : ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)

5. การคัดเลือกผ่าน Portfolio เผชิญปัญหาด้านคุณภาพและความน่าเชื่อถือของผลงานผู้สมัคร โดยเฉพาะกรณีการทุจริตในรูปแบบการแอบอ้างหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นของตนเอง แม้ ทปอ. จะมีการออกคำเตือนว่าการให้ข้อมูลเท็จหรือการจ้างทำ Portfolio เข้าข่ายการทุจริตและอาจมีความผิดทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติ มหาวิทยาลัยจำนวนมากยังมีข้อจำกัดในการตรวจสอบรายละเอียด ดังที่ปรากฏในข่าวกรณีผู้สมัครรายหนึ่งนำผลงานซอฟต์แวร์และเกมที่ไม่ได้พัฒนาด้วยตนเองมาใส่ไว้ใน Portfolio จนผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นและมีสิทธิเข้าสอบสัมภาษณ์ในหลายมหาวิทยาลัย ก่อนที่ข้อเท็จจริงจะถูกเปิดเผยจากการร้องเรียนของเจ้าของผลงาน (วุฒิปันธุ์ เปรมาสวัสดิ์, 2568) เหตุการณ์นี้สะท้อนข้อจำกัดของกลไกการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ระบบคัดเลือกมีความเสี่ยงต่อการคัดกรองผู้ที่สามารถ “นำเสนอผลงานได้ดี” มากกว่าผู้ที่มีความสามารถและการเรียนรู้จริง โดยเฉพาะในยุคที่ AI และเครื่องมือดิจิทัลทำให้การสร้าง ดัดแปลง หรือเลียนแบบผลงานทำได้ง่ายขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาประสบการณ์จากหลายประเทศที่ใช้การคัดเลือกผ่าน Portfolio ในการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย พบว่าประสบปัญหาคล้ายคลึงกับประเทศไทย และมีแนวทางการแก้ปัญหาที่น่าสนใจ อาทิ

1. การปรับปรุงเงื่อนไขและข้อกำหนดการรับสมัคร รัฐบาลเกาหลีใต้ ได้ผลักดันมาตรการเพื่อเสริมสร้างความยุติธรรมของระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ผ่าน 3 แกนหลัก ได้แก่ (1) การลดบทบาทของปัจจัยนอกหลักสูตรที่เอื้อต่อความเหลื่อมล้ำ เช่น การยกเลิกการนำกิจกรรมนอกหลักสูตร เรียงความแนะนำตัว และจดหมายรับรองมาใช้ในการคัดเลือก รวมถึงจำกัดรายการผลงานที่สามารถนำเสนอได้ เพื่อป้องกันการแข่งขันสะสม

ผลงานและอิทธิพลของการศึกษาเอกชน (2) การเสริมสร้างความโปร่งใสและความเป็นมืออาชีพของกระบวนการคัดเลือก โดยการเปิดเผยเกณฑ์การประเมิน การพิจารณาผู้สมัครโดยตัดข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนหรือสะท้อนฐานะทางสังคมออกจากเอกสารสมัคร และการเพิ่มกลไกตรวจสอบจากภายนอก และ (3) การปรับโครงสร้างระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัย โดยเพิ่มสัดส่วนการรับเข้าผ่านการสอบวัดความสามารถทางวิชาการ ลดความซับซ้อนของกระบวนการคัดเลือกเฉพาะทาง และจัดสรรที่นั่งหรือเกณฑ์คัดเลือกเฉพาะสำหรับผู้สมัครจากกลุ่มหรือพื้นที่ด้อยโอกาส โดยประเมินความสามารถควบคู่ไปกับบริบททางสังคม เพื่อขยายโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการอุดมศึกษา (Government of the Republic of Korea, 2021)

2. **การพัฒนากระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผู้สมัคร สหราชอาณาจักร** มีระบบตรวจสอบเรียงความแนะนำตัวของผู้สมัคร โดยใช้ซอฟต์แวร์เปรียบเทียบเนื้อหาเกี่ยวกับฐานข้อมูลเรียงความในปีเดียวกันปีก่อนหน้า และจากแหล่งออนไลน์ เพื่อระบุข้อความที่มีความคล้ายคลึงกันในระดับที่อาจเข้าข่ายการคัดลอกผลงาน โดยหากตรวจพบความคล้ายคลึงในระดับที่มีนัยสำคัญ ระบบจะแจ้งข้อมูลไปยังมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมระบุสัดส่วนของเนื้อหาที่คล้ายคลึงและแหล่งที่มาของข้อความ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาใบสมัคร (UCAS, 2026; Loughborough University, 2024)

แนวทางของประเทศข้างต้นสะท้อนว่า การรับสมัครโดยใช้ Portfolio ต้องคำนึงถึงบริบทเชิงโครงสร้างและความเหลื่อมล้ำอย่างจริงจัง มิฉะนั้นกระบวนการคัดเลือกอาจกลายเป็นกลไกที่ตัดโอกาสของนักเรียนกลุ่มเปราะบางสำหรับประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มตระหนักถึงปัญหานี้ โดยในปี 2568 อว. ได้ประกาศนโยบายด้านอุดมศึกษา ปี 2570 ขอความร่วมมือให้มหาวิทยาลัยปรับลดสัดส่วนการรับนักศึกษาผ่านรอบ Portfolio เท่าที่จำเป็น และร่วมกันพัฒนา Portfolio มาตรฐานกลาง ซึ่ง ทปอ. ได้เริ่มพัฒนาระบบ TCASFolio เป็นเครื่องมือจัดทำแฟ้มสะสมผลงานโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และเปิดให้ทดลองใช้งานตั้งแต่เดือนตุลาคม 2568 (อว., 2568)

อย่างไรก็ตาม หากต้องการให้ระบบ TCAS บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเท่าเทียม ลดความกดดันจากการสอบแข่งขัน และเอื้อให้นักเรียนสามารถวางแผนสมัครและเตรียมความพร้อมเข้าสู่คณะหรือสาขาที่สนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานด้านการศึกษาในทุกระดับจำเป็นต้องพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบ Portfolio ควบคู่กันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. **โรงเรียนในพื้นที่เดียวกันควรรวมตัวกันเป็นเครือข่าย** เพื่อแบ่งปันทรัพยากรและโอกาสการเรียนรู้ เช่น เปิดโอกาสให้นักเรียนจากโรงเรียนที่ขาดแคลนได้ไปใช้อุปกรณ์ของโรงเรียนที่มีความพร้อมมากกว่า โรงเรียนในเครือข่ายร่วมกันจัดกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือทำโครงการและทดลองจริง รวมถึงจัดค่ายสอนการจัดทำ Portfolio โดยมีครู/ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำ และจัดกิจกรรมซ้อมสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับเกณฑ์รับสมัครของมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเตรียมตัวได้ใกล้เคียงกันมากขึ้น

2. **มหาวิทยาลัยควรแสดงความโปร่งใสผ่านการเปิดเผยเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจน** มุ่งประเมินผลงานและกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาเป็นหลัก ควบคู่กับการพิจารณาแฟ้มสะสมผลงานที่ตัดข้อมูลซึ่งสามารถระบุตัวตนหรือสถานะทางสังคมของผู้สมัครออกจากเอกสาร เพื่อจำกัดอคติในการคัดเลือก นอกจากนี้ควรร่วมกันพัฒนาระบบตรวจสอบและรับรองความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้ในการสมัครให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยอาจนำเทคโนโลยี AI มาใช้ช่วยคัดกรองประวัติและผลงาน เพื่อลดการพึ่งพาดุลยพินิจของมนุษย์

3. **หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณากำหนดเพดานค่าธรรมเนียมการสมัครรอบ Portfolio** ไม่ให้สูงเกินไป เพื่อลดอุปสรรคหรือภาระทางการเงินให้แก่ผู้สมัคร โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนจากครัวเรือนรายได้น้อย